

Torsdagen den
15 januari 1976

Torsdagen den 15 januari

Kl. 14.00

*Om språkbruket i
Sveriges Radios
nyhetsprogram*

§ 1 Om språkbruket i Sveriges Radios nyhetsprogram

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara herr Fågelsbos (c) den 8 december anmälda fråga, 1975/76:155, och anförde:

Herr talman! Herr Fågelsbo har frågat mig om jag anser det vara rätt av ett statsägt medie företag att använda ett språkbruk där den arabiska organisationen PLO kallas för befrielseorganisation och där aktioner från Israel kallas för terrorhandlingar.

Sveriges Radio är inte ett statsägt företag utan ett aktieföretag som ägs av folkrörelserna, pressen och näringslivet. Enligt avtalet mellan staten och Sveriges Radio skall radioföretaget självständigt sköta programverksamheten, inom ramen för radiolag och radioansvarighetslag. Radionämnden har i uppgift att granska programverksamheten och avgöra huruvida denna står i överensstämmelse med lagar och avtal.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för att jag har fått min fråga besvarad.

Statsrådet Zachrisson säger i svaret att Sveriges Radio inte är ett statsägt företag, och det är helt riktigt. Men jag vill citera ur verksamhetsberättelsen från Sveriges Radio för verksamhetsåret 1974/75. Där skriver radiochefen bl. a.:

”Med tanke på radioutredningens kommande förslag är det naturligt att stämningen inom Sveriges Radio präglas av ’väntans tider’ och att både vi och våra formella uppdragsgivare – riksdag och regering – ---”.

Det var alltså detta skrivsätt med ”formella uppdragsgivare” som gjorde att jag använde en kanske något felaktig formulering i min fråga.

Det talas många gånger om vinkling av radio- och TV-program. Detta har flera, även jag, talat om från denna talarstol tidigare. Och vi vet också att statsministern har skrivit till radionämnden om detta angående ett program.

När det däremot gäller rena nyhetsprogram har åtminstone jag uppfattat det så att de borde innehålla korrekta uppgifter och inte några värderingar.

Jag har där många gånger – senast ett par gånger i går – hört uttrycket ”befrielseorganisationen PLO” i radio, och jag har många gånger hört att Israel har sagts bedriva ”terrorverksamhet”. Det är mot dessa värderingar som jag har vänt mig och ansett att nyhetsuppläsarna inte varit helt neutrala.

Men det är möjligt att förhållandena under kommande år kan bli bättre. Radiochefen har beklagat att han fått så litet pengar att röra sig med. Och för några dagar sedan intervjuades i Svenska Dagbladet den nyutsette informationschefen Söderström. Han fick då följande direkta fråga:

”Anser ni att den subjektiva journalistiken är ett avslutat kapitel?”

På det svarar han:

”– Ja, jag tror det. Nu är det en annan risk som lurar på Sveriges radios journalister – risken att man har bränt fingrarna så att man återgår till en alltför följsam journalistik. Speciellt är det en risk om man har lite pengar. Det kostar nämligen pengar att vara noggrann. Lite pengar och brända fingrar kan leda till en vag hygglig och beroende radio- och TV-journalistik.”

Det är väl detta jag hoppas på, litet större noggrannhet, men jag fick alltså inte något svar av utbildningsministern om hans värderingar.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Med anledning av vad herr Fågelsbo sade vill jag upprepa att det är alldeles självklart att verksamheten vid Sveriges Radio skall präglas av den opartiskhet och saklighet som stadgats i avtal och i radioansvarighetslagen. Detta gäller ju all programverksamhet. Men att pröva hur avtalet följs är inte riksdagens eller regeringens sak, utan det sker i ett av oss utsett organ, nämligen radionämnden. Också i det här fallet är det radionämnden som skall pröva bärigheten i herr Fågelsbos argumentation.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! I går sändes ett program där ett nyöppnat kontor för PLO presenterades. Den som var föreståndare för detta gav vissa synpunkter på hur svårt det hade varit att få fram budskapet. Men nu var han nöjdare. Jag kan förstå detta eftersom det nästan dagligen talas om befrielseorganisationer. Jag gör i det här fallet ingen värdering, men detta måste vara en ljuv musik för PLO. I dag kommer Israel att presentera sin syn, och det skall bli intressant att få höra dess synpunkter.

Jag tycker inte att Sveriges Radio varit objektiv vid nyhetsuppläsningarna. Att man vinklar andra program kan vi inte göra så mycket åt, men när det gäller ren nyhetsuppläsning skall det vara rent objektiva uppgifter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om utvärdering av försök med sex timmars arbetsdag

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara fru *Tillanders* (c) den 27 november anmälda interpellation, 1975/76:70, till herr socialministern, och anförde:

*Om utvärdering av
försök med sex
timmars arbetsdag*

Herr talman! Fru Tillander har frågat socialministern om han är villig att initiera en utvärdering av de försök med sextimmarsdag som gjorts bl. a. vid Volvo Bergslagsverken i Köping för att få en grund för kommande arbetstidsreformer. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Åtgärder har redan vidtagits för att möjliggöra en sådan utvärdering. I juni månad 1974 tillkallade jag en särskild delegation för arbetstidsfrågor (DELFA), som består av bl. a. representanter för arbetsmarknadens parter. Bland de arbetsuppgifter delegationen fick ingår att samla erfarenheter av tidigare arbetstidsförkortningar och ställa dessa till förfogande vid kommande bedömningar av möjligheterna att genomföra generella arbetstidsförkortningar. I nära samarbete med bl. a. delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor skulle eftersträvas en bedömning av arbetstidsförkortningarnas effekter på produktion och sysselsättning, på familjeförhållanden och barntillsyn, liksom på fritidsvanor, serviceförhållanden m. m.

En värdering av hur sex timmars arbetsdag fungerar på arbetsplatser där sådan kortare dag finns för större grupper av heltidsanställda ingår som en självklar del i det kartläggningsarbete som pågår inom DELFA. Därför studerar man nu inom DELFA en rad försök med sex timmars arbetsdag. Jag förutsätter att delegationen också kommer att studera vad som sker i fråga om sextimmarsskift vid Volvo Bergslagsverken i Köping. Jag har inhämtat att man inom DELFA planerar en rapport till försommaren 1976 varvid bl. a. utvärderingar av vunna erfarenheter med sex timmars arbetsdag kommer att redovisas.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet det intressanta och intresserade svar som arbetsmarknadsministern har gett på min interpellation. Det är bra att erfarenheter från försök med förkortad arbetsdag insamlas och registreras, och att man då också intresserar sig för det här uppmärksammade försöket är ju självklart.

Jag vill peka på en sak i det här sammanhanget som egentligen föranledde min fråga. För dem som kommer att beröras av en sådan här reform är problemet inte abstrakt-teoretiskt. Det beror på att försök som det i Köping utgör ett slags öppning, en lösning på ett problem som för många är påträngande och betungande.

I intresset finns ett inslag av otålighet som i varje fall delvis härrör från den brist på förståelse och offentlig uppmärksamhet för det tunga lass som dubbel- och heltidsarbetande föräldrar, kvinnor mest, släpar på.

Därför är det bra att den här delegationen, DELFA, har kommit i gång med arbetet och följer utvecklingen, snappar upp saker, kanske initierar försök och fångar upp intressanta och värdefulla resultat som är en frukt av andras initiativ.

Att sådana här försök sker på ett vetenskapligt noggrant sätt har säkert

Torsdagen den
15 januari 1976

*Om utvärdering av
försök med sex
timmars arbetsdag*

alla förståelse för, men om det blir på bekostnad av snabba och angelägna resultat, tror jag att man missbedömer otåligheten hos dem som kommer att bli närmast berörda av resultaten. Familjestödsutredningen ger några enstaka exempel, som är belysande, på föräldrar och barn som verkligen är i behov av en snabb reform. Utredningen har genomfört en undersökning omfattande ca 8 000 förskolebarn inskrivna i daghem och familjedaghem under oktober 1974.

Av undersökningens resultat framgår att drygt hälften, nära 51 %, av alla barn i barnomsorgen har vistelsetider på minst nio timmar per dag. Detta gäller även de minsta barnen. Bland barn i åldern under tre år hade 53 % så långa tider.

Vistelsetider på minst tio timmar har drygt en femtedel av alla barn. Dessa mycket långa vistelsetider är vanligast bland de yngsta barnen. Bland dem hade ungefär vart fjärde barn tider på minst tio timmar.

Undersökningen visar också att barn med ensamstående föräldrar har betydligt längre tider på daghem än barn med två föräldrar. 62 % av barnen med ensamstående förälder har minst nio timmars vistelsetid.

Dessa förhållanden visar enligt min mening att sextimmarsdag för småbarnsföräldrar är en jämlikhetsreform. Ur den positiva samstämmigheten från alla berörda parter på Volvo Bergslagsverken vill jag för min del särskilt dra fram och stryka under omdömena från föräldrar med småbarn. För att travestera ett känt yttrande, kan man om denna förkortning till sex timmar säga att så litet kan göra så mycket för så många. Det visar vilken värdefull reform som här ligger latent.

Det har sagts från alla parter att den här reformen är angelägen även om det också finns starka krafter som har redovisat betänkligheter. Om man på allvar anser att reformen är angelägen, bör man besluta om den, och sedan får svårigheterna redas upp. Ett beslut innebär ju en prioritering av de intressen som ibland kolliderar på arbetsmarknaden. En sådan prioritering skulle alltså i detta fall innebära att barnens och småbarnsföräldrarnas intressen sattes först och andra intressen fick lösas med hänsyn till det.

Det som nog ändå har väckt störst intresse i försöket hos Volvo Bergslagsverken är att intressekonflikter och motsättningar som kan förefalla vara mycket stora tycks ha reducerats till fullt hanterliga proportioner – om rapporterna via press, radio och TV nu är riktiga, och de är så samstämmiga att det inte finns någon anledning att betvivla det.

Tvärtom har den positiva vinsten blivit väldigt stor för samtliga parter. Man kan naturligtvis anta att förutsättningarna har varit tämligen enkla att härbärgera på det här företaget, men det får väl utvärderas och bedömas. Jag tror att man aldrig kommer ifrån det som försöken har visat – även om man bortser från de speciella dragen för just denna arbetsplats – nämligen att mycket av resultaten har en tillräcklig allmängiltighet för att kunna visa på framkomliga vägar i fortsättningen. Jag vill betona än en gång att det här brådskar.

Man talar mycket om arbetslivets förnyelse, och åtgärder för att åstadkomma en sådan förnyelse är verkligen nödvändiga. Givetvis bidrar sådana åtgärder som bättre arbetsmiljö, både inre och yttre, större inflytande för den enskilde på arbetsprocess och arbetsmiljö, bättre lön för arbetet osv. Men, herr talman, man kan heller aldrig komma ifrån att trivseln står i en viss relation till arbetstidens längd, för arbetet är ju inpassat i ett större sammanhang i den enskilda människans liv. Om alltför mycket där får stå tillbaka, så att man varken hinner med sig själv eller sin omgivning – och där betyder ju tid för samvaro med barn så mycket – blir människans grundläggande cirklar rubbade när det gäller förhållandet mellan tiden för arbetet och den tid man kan ägna åt barnen. Det här gäller naturligtvis både män och kvinnor.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTESSON:

Herr talman! Jag har ju redan i mitt svar sagt att även det som sker vid Volvo i Köping skall bli föremål för undersökning och utvärdering. Jag vill emellertid framhålla att det inte bara är vid Volvo i Köping som man tillämpar deltidarbete. Det är ju heller inte vare sig vid det företaget eller på de flesta andra platser där man ordnar deltid på något sätt fråga om försöksverksamhet. Men ett exempel där så många som ungefär 300 anställda använder möjligheten att arbeta på deltid är självfallet intressant och skall studeras. Det finns dock många andra företag där man löser sin personalfråga på det sättet att man låter vissa anställda arbeta på deltid.

Vad jag emellertid kan säga redan nu med ledning av de uppgifter som kommit in om vad som hänt i Köping är att möjligheten till deltidarbete inte har lett till den jämställdhet inom familjen som vi ju syftar till med frågan om sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. Av dem som använder möjligheten till deltidarbete omfattande sex timmar per dag är 292 kvinnor medan jag vill minnas att inte mer än 8 eller 9 är män. Man har således inte på denna väg, om jag har kunnat läsa rätt i reportagen, kunnat bryta det sedvanliga mönstret, utan kvinnan arbetar sex timmar i stället för åtta timmar och får då två timmar mer att ägna sig åt hemmets skötsel, som hon även tidigare klarade helt ensam utan bistånd av den förvärvsarbetande maken. Det är alltså inte alldeles säkert att denna form av deltid leder till det som vi syftar till, nämligen full jämställdhet mellan man och kvinna. Men det kommer att visa sig, fru Tillander, när dessa försök blivit utvärderade.

Den verkliga försöksverksamheten på det här området gäller en arbetsdag om sex timmar för både fadern och modern eller mannen och hustrun, varigenom båda får ökad tid att ägna sig åt de gemensamma familjeuppgifterna. Vi har en försöksverksamhet efter de linjerna, och det är den som är den mest intressanta.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Statsrådet sade i sitt första svar att delegationen för ar-

Torsdagen den
15 januari 1976

*Om utvärdering av
försök med sex
timmars arbetsdag*

betstidsfrågor skulle eftersträva en bedömning av arbetstidsförkortningarnas effekt på familjeförhållanden, barntillsyn, produktion och sysselsättning m. m. Det skulle väl i så fall gälla vid genomförande av sextimmarsdag för alla. Vad beträffar försöket i Köping upplevdes sextimmarsdagen positivt av alla berörda parter, men särskilt av de anställda med småbarn och av deras barn som vittnade om att föräldrarna numera kunde ägna mera tid åt dem.

Sextimmarsdag för alla är i och för sig intressant, men den är aktuell först på lång sikt. Vad som är viktigt i Köpingsförsöket är resultaten av ett införande av sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar, även om det är riktigt att det i detta fall inte var fråga om ett försök liksom att det inte gällde sextimmarsdag för alla. Att resultatet för just småbarnsföräldrarna är intressant gäller inte bara ur vetenskaplig synpunkt, utan den enskildes subjektiva uppfattning är också av betydelse. Ofta talas det om att denna reform är angelägen men det sägs ingenting om hur man skall genomföra den. Det måste bero på att man någonstans upplever en tveksamhet.

Man talar mycket – och det med rätta – om det som arbetsmarknadsministern också var inne på nyss, nämligen om en jämställdhet på arbetsmarknaden. Vad man i fråga om sextimmarsdag för småbarnsföräldrar kräver är att hänsyn tas till hela den arbetssituation som en småbarnsförälder har. Man ser då rättvisefrågan i ett vidare perspektiv, och det är i linje härmed man på en del arbetsplatser redan har en selektiv tillämpning av sextimmarsdagen.

När det gäller förslaget om förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar vill jag ändå understryka vikten just av det även om man på sikt är överens om sextimmarsdag för alla. Som bakgrund till detta bör man aktualisera den situation som många heltidsarbetande föräldrar, främst kvinnor, befinner sig i.

Författaren Gunnar Västberg presenterade och kommenterade i TV-programmet *Insändaren* situationen för några ensamstående kvinnor med barn. De har många medsystrar. Deras dag börjar kl. 05.20 och efter skjutsning av barnen till samhällets barntillsyn skall de vara på fabriken kl. 07.00. Efter arbetets slut kl. 16.00 följer inköp, hämtning av barnen, matlagning och en kort stunds samvaro innan det är läggdags. Det är alltså en oöverskådlig följd av sådana dagar år efter år, och det kan knäcka vem som helst. De kvinnor som kom till tals i programmet sade sig helt enkelt inte stå ut, och det är helt naturligt.

Att här gå in och tala om kvinnans rätt till självförverkligande skorrar litet illa. Det är alla dessa som lider av att inte hinna med vare sig barnen eller sig själva som sextimmarsdagen i första hand skulle vara till för.

Det är ju alldeles riktigt som arbetsmarknadsministern påpekar, att man eftersträvar jämställdhet, men då får man också arbeta på andra plan. Attitydförändringar behövs hos både män och kvinnor, men de

behövs kanske ännu mer hos samhället och hos fackföreningar och arbetsgivare.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Fru Tillanders interpellation gällde ju inte frågan om sextimmarsdag för småbarnsfamiljerna. I så fall hade svaret varit annorlunda och även diskussionen hade blivit annorlunda. Den frågan diskuteras nu livligt, men det är en hel rad arbetsmarknadspolitiska praktiska frågor som man måste ha klarat ut innan man kan ta itu med det problemet.

Vad jag har lämnat besked om är det som äger rum i Köping och på andra platser. Jag har bara velat framhålla att dessa företag driver ingen som helst försöksverksamhet, utan de har haft personalproblem och därför har de låtit folk få arbeta på deltid. I Köping är det sex timmar om dagen. Det finns en rad företag där man kan ha en helt annan flexibilitet i arbetstiden, och det är bra i och för sig.

Jag har emellertid framhållit att det inte är alldeles säkert att detta löser de problem som vi är ute efter. Det framgick av många intervjuer med dem som arbetade i Köping. Den som läste dessa intervjuer vet att de intervjuade ganska samfällt sade att de fick litet lättare hushållsbördor. Men flertalet var gifta och hade män som levde ett normalt liv och ägnade sig åt det som de tyckte var skojigt. Hemmet fick skötas av kvinnorna.

Leder deltidarbete bara till att kvinnan visserligen arbetar mindre på sin arbetsplats utom hemmet men fortsätter att ha den tunga bördan hemma, har man inte vunnit mycket. Vad man därför måste sträva efter när man talar om minskad arbetstid för småbarnsfamiljer är att båda föräldrarna deltar i arbetet med hemmet. Det är klart att det behövs attitydförändringar hos arbetsgivarna och även hos de anställda. Min anklagelse här riktar sig just mot männen till dessa kvinnor som blev intervjuade i tidningarna och som hemma fick bära hela bördan själva.

Interpellationen gällde som sagt huruvida vi skulle studera den här verksamheten i Köping och vid en rad andra företag, och svaret på den frågan är: Det skall vi göra.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svaret också. Det är viktigt att man ser på erfarenheterna från Köping, eftersom det har visat sig att många tack vare den kortare arbetsdagen har sökt sig ut på arbetsmarknaden.

Det har gjorts olika undersökningar av deltidens betydelse för den potentiella arbetskraften. Därvid har det framgått att deltidarbete innebär möjligheter för både kvinnor och män att komma ut på arbetsmarknaden. Resultaten av de gjorda undersökningarna visar att 62 % av den kvinnliga potentiella arbetskraften anger att deltid är ett oertergivligt krav för att de skall kunna börja förvärvsarbete, medan motsva-

Nr 50

Torsdagen den
15 januari 1976

*Om utvärdering av
försök med sex
timmars arbetsdag*

Nr 50

Torsdagen den
15 januari 1976

rande andel bland männen är 28 %. Dessa siffror antyder att genomförandet av sex timmars arbetsdag skulle fungera som ett aktiviteringsfrämjande instrument för många människor.

*Om utvärdering av
försök med sex
timmars arbetsdag*

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1975/76:92 till socialutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1975/76:12 till inrikesutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1975/76:255 och 256 till konstitutionsutskottet
1975/76:257 till finansutskottet
1975/76:258 och 259 till skatteutskottet
1975/76:260 till lagutskottet
1975/76:261 till socialförsäkringsutskottet
1975/76:262 till skatteutskottet
1975/76:263 och 264 till försvarsutskottet
1975/76:265–268 till socialförsäkringsutskottet
1975/76:269–271 till socialutskottet
1975/76:272 till utbildningsutskottet
1975/76:273–277 till trafikutskottet
1975/76:278 och 279 till jordbruksutskottet
1975/76:280 och 281 till näringsutskottet
1975/76:282–286 till inrikesutskottet
1975/76:287 till näringsutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:86.

§ 7 Herr talmannen meddelade att propositionerna nr 100 och 101 skulle sättas sist på morgondagens föredragningslista.

§ 8 Anmäldes och bordlades
Motioner
1975/76:288 av herr *Boo m. fl.* om statlig myndighets upplysningsskyldighet till riksdagsutskott
1975/76:289 av herr *Boo m. fl.* om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti
1975/76:290 av herrar *Fridolfsson* och *Schött* om förbud mot retroaktiv lagstiftning
1975/76:291 av herrar *Jonasson* och *Norrby* om slopande av beskattningen

- av fritt bränsle från egen fastighet
- 1975/76:292 av herr *Jönsson* i Arlov *m. fl.* om särskilda preliminärskatttabeller
- 1975/76:293 av fru *Karlsson* och fru *Ekelund* om höjning av försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen
- 1975/76:294 av herr *Leuchovius m. fl.* om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet
- 1975/76:295 av herrar *Molin* och *Bengtsson* i Göteborg om rätt för handikappad att vid inkomsttaxering göra avdrag för vissa kostnader
- 1975/76:296 av herrar *Olsson* i Sundsvall och *Nordin* om proportionellt val av ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnd
- 1975/76:297 av fru *Tillander* och herr *Bengtsson* i Göteborg om höjd maximigräns för avdrag vid inkomstbeskattningen för underhållsbidrag åt barn
- 1975/76:298 av fru *Lindquist* om medtilltalads hörande i brottmål
- 1975/76:299 av fru *Swartz* om inrättande av en kammarrätt i Linköping
- 1975/76:300 av herr *Ahlmark m. fl.* om ökat skadeståndsskydd vid felaktig läkarbehandling
- 1975/76:301 av herr *Enlund m. fl.* med anledning av propositionen 1975/76:50 om ändring i ärvdabalken, m. m.
- 1975/76:302 av herr *Hermansson m. fl.* om bistånd till MPLA
- 1975/76:303 av herrar *Svanström* och *Bengtsson* i Göteborg om indexreglerade utryckningsbidrag åt värnpliktiga
- 1975/76:304 av herr *Svanström m. fl.* om fria hemresor för värnpliktiga
- 1975/76:305 av herr *Ahlmark m. fl.* om ändrade regler för privat läkarvård
- 1975/76:306 av herr *Henmark* om basbeloppet som grund för beräkning av pension
- 1975/76:307 av herr *Lövenborg m. fl.* om ersättning enligt lagen om allmän försäkring för kostnad för glasögon
- 1975/76:308 av herr *Romanus m. fl.* om föräldrapenning vid adoption
- 1975/76:309 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp och fru *Troedsson* om maximeringen av antalet besök hos privatpraktiserande läkare
- 1975/76:310 av fru *Ingvar-Svensson* och herr *Håkansson* i Rönneberga om överförande av apoteksverksamhet på landstingen
- 1975/76:311 av herr *Jansson m. fl.* om vidgat samarbete mellan sjukvårdshuvudmän
- 1975/76:312 av herr *Karlehagen m. fl.* om program för utbyggnad av den yrkesmedicinska verksamheten, m. m.
- 1975/76:313 av herrar *Nordin* och *Olsson* i Sundsvall om utbetalningen av allmänt barnbidrag
- 1975/76:314 av fru *Tillander* och herr *Larsson* i Staffanstorp om effekterna av långa vistelsetider på daghem
- 1975/76:315 av fru *Troedsson m. fl.* om statsbidrag till kostnad för familjedaghemsassistent
- 1975/76:316 av herr *Hermansson m. fl.* om vidgning av litteraturstödet att även omfatta facklitteratur

- 1975/76:317 av herr *Josefson m. fl.* om granskningen av stiftsnämnds förvaltning av kyrklig jord
- 1975/76:318 av fru *Tillander* om statsbidrag till Malmö kommun för museiverksamhet
- 1975/76:319 av herrar *Ångström* och *Nilsson* i Tvärålund om inrättande vid Västerbottensteatern av ytterligare tjänster för musiker
- 1975/76:320 av herr *Ahlmark m. fl.* om ökade resurser för forskning inom reumatologin
- 1975/76:321 av herr *Björk* i Gävle om sänkt ålder för deltagande i studiecirkel
- 1975/76:322 av herr *Fälldin m. fl.* om en reviderad läroplan för grundskolan
- 1975/76:323 av fru *Lantz m. fl.* om inrättande av tjänster som vikarier för lärare inom grundskolan och gymnasieskolan
- 1975/76:324 av fru *Karlsson* och fru *Ekelund* om översyn av vissa regler för körkortsprov
- 1975/76:325 av fru *Olsson* i Helsingborg *m. fl.* om skyldighet för gångtrafikant att i mörker bära reflexanordning eller lykta
- 1975/76:326 av herrar *Svanström* och *Andersson* i Nybro om ökade väganslag till Kalmar län
- 1975/76:327 av fru *Tillander m. fl.* om åtgärder för att stimulera användningen av eldrivna fordon inom kollektivtrafiken
- 1975/76:328 av herr *Olsson* i Edane *m. fl.* om skyddsbehandling av barrträdsplanter
- 1975/76:329 av herrar *Bengtsson* i Landskrona och *Adamsson* om materielprovningen på det elektriska området
- 1975/76:330 av herr *Hermansson m. fl.* om förstalligande av affärsbankerna
- 1975/76:331 av herr *Larfors m. fl.* om en statlig revisionsbyrå
- 1975/76:332 av herr *Nilsson* i Agnäs om obligatorisk reseförsäkring
- 1975/76:333 av fru *Nordlander m. fl.* om förbud mot öppethållande av butiker och varuhus på sön- och helgdagar
- 1975/76:334 av herr *Rask m. fl.* om inrättande av ytterligare industriella utvecklingscentra
- 1975/76:335 av herr *Björk* i Gävle *m. fl.* om införlivande av Gästrikland eller delar därav med det allmänna stödområdet
- 1975/76:336 av fru *Tillander* och herr *Olsson* i Sundsvall om komplettering av invandrarrådet med företrädare för riksdagspartierna
- 1975/76:337 av fru *Lantz* om produktion av billigare menstruationsskydd
- 1975/76:338 av fru *Lantz* om ersättning från sjukförsäkringen för menstruationsskydd, m. m.

§ 9 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 14 januari

1975/76:87 av herr Björk i Gävle (c) till herr försvarsministern om de värnpliktigas reseförmåner:

De värnpliktigas reseförmåner har under de senaste åren genomgått stora förbättringar. Detta har också noterats med tillfredsställelse hos de värnpliktiga. Viss kritik har dock riktats mot bl. a. vpl-10-biljettsystemet, då det visat sig ha brister i det avseendet att det skapar onödigt mycket extra arbete t. ex. vid förbanden, biljettförsäljningsställena och resebyråerna. Man har också menat att det interna debiteringssystemet mellan försäljningsställe, SJ och lokala förband medför extrakostnader.

Riksdagens försvarsutskott, som nyligen behandlat denna fråga, sade i sitt betänkande 1975:18:

”De generella förbättringar i fråga om resor som har genomförts under senare år är högst betydande och utskottet delar försvarsministerns syn när det gäller inriktningen av ytterligare förbättringar. Det kan emellertid enligt utskottets mening finnas anledning att se närmare på de skäl som åberopas för en ytterligare liberalisering av reseförmånerna generellt sett. Detta gäller särskilt de administrativa nackdelar som kan finnas i det nuvarande systemet. Utskottet förordar därför att en översyn sker av gällande regler på området och att man i samband därmed också gör en utvärdering av erfarenheterna hittills av förmånssystemet i denna del.”

Detta uttalande, som riksdagen senare godkände, måste tolkas så, att man ytterligare bör arbeta för att förenkla administrationen för de värnpliktigas resor. Efter den 1 januari 1976 har dock vpl-10 försämrats. Fr. o. m. nu gäller nämligen att

- inga biljetter skall säljas på stationerna,
- vpl-10 skall beställas senast torsdag,
- biljetterna skall säljas på SJ:s resebyråer.

Det har uppgivits att dessa förändringar skulle betingas av att skadegörelse ägt rum på transportmedel, vilket givetvis är beklagligt. Det finns dock knappast något som talar för att denna situation förbättras därför att man får ett annat och mer krångligt beställningssystem. Vad händer t. ex. för de värnpliktiga som ligger på förband där resebyrå saknas? Hur stämmer resebyråernas öppettider med de värnpliktigas arbetstider, osv.?

Detta system kan skapa en rad av problem, bl. a. det att man måste beställa biljetten redan på torsdag.

Den nu vidtagna förändringen beträffande vpl-10-systemet innebär en klar försämrning för de värnpliktiga. Det rimmar också illa med den allmänna önskan som finns om en förenkling av resesystemet.

Nr 50

Torsdagen den
15 januari 1976

*Anmälan av
interpellationer*

Torsdagen den
15 januari 1976

*Anmälan av
interpellationer*

Med ledning av det anförda hemställer jag att till herr försvarsministern få ställa följande frågor:

1. Vad är skälet till att man nu försvårar för de värnpliktiga att ordna sina biljettköp?

2. Vilka initiativ är försvarsministern beredd att vidtaga för att resbidragssystemet ses över?

1975/76:88 av herr *Lorentzon* (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Västernorrlands län:

Sysselsättningssvårigheterna i Västernorrland är inte en konjunkturfråga. Oavsett den arbetsmarknadssituation som är rådande i landet – även om den karakteriseras som högkonjunktur – är arbetslöshet och en omfattande sådan ständigt för handen i detta län. Kramfors-Sollefteå- och Ångeområdena är särskilt utsatta. En konjunkturbedgång träffar därför redan tidigare sysselsättningssvaga områden synnerligen svårt. Den stigande arbetslösheten drabbar framför allt ungdomar och kvinnor.

Enligt länsarbetsnämndens senaste rapport till arbetsmarknadsstyrelsen var de arbetssökandes antal 1 000 fler än under samma tid förra året och man räknar nu 8 900 arbetssökande; ungefär hälften av dessa var helt utan arbete. Ungdomsarbetslösheten är oroväckande. Över 3 000 ungdomar under 25 år söker arbete. Antalet nyanmälda lediga platser har under hela hösten varit betydligt lägre än under motsvarande tid förra året.

För skogsindustrin – sågverk, massa och papper utgör den dominerande industrin i länet – är fortsatta produktionsbegränsningar att förvänta. Rationaliseringarna inom skogsbruket fortsätter, vilket kommer att innebära ytterligare utslagning av arbetskraft.

Allt det myckna talet från regeringshåll om den statliga givmildheten i form av lån och bidrag till företagen i Västernorrland skorrar falskt. Närmast är givmildheten ett uttryck för att Västernorrland är fattiglän i landet. För att upprätthålla sysselsättningen erhöll företagare i Västernorrland förra budgetåret 318 milj. kr. i lån, som senare kan avskrivas, och i direkta gåvor 132 milj. kr.

Nu talas det närmast om att lagerstödet skall rädda hundratals arbetstillfällen i länet, då det förutsattes att staten i direkta gåvor som lagerstöd kommer att satsa ytterligare 90 milj. kr.

Västernorrland kan inte i all framtid betraktas som fattiglän, där staten satsar bidrag och gåvor till företagen för att hålla sysselsättningen vid liv.

I Västernorrland har storfinansen fått husera fritt och efter eget gottfinnande. Detta län, och då framför allt Ådalen, kännetecknas av de många nedlagda företagen. Här har fabriker fått misskötas och köras ner, utan egentliga reparationer. Sedan följer nedläggning och samhället får svara för de många hundra arbetslösa. SCA:s Kramforsfabrik – som nu ligger i själåtåget – är ytterligare ett exempel till de många tidigare.

Några möjligheter för samhället att ingripa mot företagare som uppenbarligen missbrukar sitt ägarinflytande finnes inte. Vanhävdslag för företagare existerar inte i Sverige.

Trots sysselsättningssvårigheterna i länet som helhet är länets inland – västra Ångermanland och västra Medelpad – de mest drabbade områdena, och här finnes även de sämsta bostäderna, de lägsta lönerna. Den dyrtid som numera råder kräver att såväl mannen som kvinnan i familjen har arbete och är yrkesverksamma om en någorlunda levnadsstandard skall kunna upprätthållas. Då arbetslösheten är så påfallande bland männen saknas givetvis sysselsättning även för kvinnorna. Arbete för ungdom saknas. I inlandet råder den lägsta levnadsstandarden.

Det planerade valsverket gick Västernorrland förbi, trots att detta län sysselsättningsmässigt befinner sig i bottenläge. Petrokemisk industri till Sundsvallsområdet, som kommunisterna aktualiserade redan på 1960-talet, tycks dröja. Ingen naturlag säger att dylik industri helt skall förläggas till västkusten.

Västernorrlands län saknar statlig industri i egentlig mening. Skall sysselsättning ordnas i Västernorrland måste det bli samhället som svarar för denna. Erfarenheten från storfinansens härjningar i detta län ger belägg för detta. Vad Västernorrland behöver är i första hand en satsning liknande Stålverk 80. En sådan satsning skulle ändå inte svara mot de 10 000 arbetstillfällen som försvann åren 1965–1970.

Under årtionden har den unga arbetskraften tvingats att söka sig söderut, men ändå råder en omfattande arbetslöshet. Sist och slutligen måste något väsentligt göras från statsmakternas sida så att Västernorrland kommer i paritet med landet i övrigt.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Hur bedömer statsrådet nu sysselsättningsläget i Västernorrlands län, och har regeringen någon utarbetad plan över såväl omedelbara som långsiktiga åtgärder för att komma till rätta med den besvärande arbetslösheten i detta län?

den 15 januari

1975/76:89 av herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr industriministern om utbyggnad och modernisering av kraftverk i Indalsälven:

Frågan om ett bättre utnyttjande av Indalsälvens energitillgångar har varit föremål för studier, utredningar och diskussioner i flera sammanhang. Under våren 1974 inbjöd folkpartiorganisationerna i Jämtlands län till en studieresa utefter Indalsälven med bl. a. besök vid olika kraftverk samt överläggningar med kommunalmän, representanter för Vattenfall och andra kraftproducenter inom det berörda området. Under de diskussioner och överläggningar som ägde rum under resan och som slutfördes vid en större pannediskussion i Östersund framkom att Indalsälven med bivattendrag är en av vårt lands största kraftälvar med f. n. en årsproduktion av 9,3 miljarder kilowattimmar (kWh). Teoretiskt kan ur älven uttas nästan lika mycket till eller totalt 18 miljarder kWh. Praktiskt

räknar man i dag med att kunna ta ut 12–13 miljarder kWh. Detta senare värde har varit föremål för justeringar uppåt under årens gång beroende på utbyggnadsteknikens framsteg. Tillgången på andra kraftkällor kan tid efter annan ge varierande värderingar av vattenkraften. Den har dock på grund av ökade oljepriser och osäkerheten i frågan om kärnkraften blivit föremål för ökat intresse. De flesta av de för kraftproduktion betydelsefulla vattendragen är dock utbyggda, och det är ett starkt krav att några älvar och älvsträckor reserveras för bl. a. forskning och fritidsliv.

Då det med hänsyn till miljövärds- och övriga bevarandeintressen inte kan bli fråga om att bygga ut älvar och älvsträckor med högt bevarandevärde är det desto angelägnare att kartlägga vilka möjligheter till effektivisering av befintliga vattenkraftverk som är möjliga och ekonomiskt försvarbara. De förutsättningar som finns i redan exploaterade älvar och älvsträckor måste enligt min mening tillvaratas. Många av de äldre kraftverken har en förhållandevis låg utnyttjandegrad. Man måste även räkna med långa avställningstider på äldre stationer för ombyggnader och reparationer.

Kraftstationerna nedströms Storsjön i Indalsälven har en förhållandevis låg utbyggnadsgrad. De flesta av kraftstationerna kom till under tider då det gällde att under dygnets alla timmar krama så många kilowatt-timmar som möjligt ur älven. Älven reglerades hårt och har i dag ett årsmagasin på drygt fem miljarder m³, landets tredje efter Vätern och Stora Lule älv. Stationerna är med hänsyn till älvens medelvattenföring i allmänhet lågt utbyggda, dvs. att en del av dem har fullt upp med att försöka svälja medelvattenföringen och hindrar därmed älvens utnyttjande som toppkraftproducent. Moderna vattenkraftverk utbyggs nu för en vattenförbrukning av 3–5 gånger vattendragets medelvattenföring. Därigenom kan de effektivt bidra till effektregleringen under dygnet. Men nedströms Storsjön är älvens utbyggnadsgrad endast 1,1–1,75 gånger medelvattenföringen. Anläggningarna är också så pass gamla att under vissa tider aggregat är avställda för reparationer, varvid utnyttjandegraden t. o. m. går under 1. F. n. är den sammanlagda effektutgången nedströms Storsjön 1 300 000 kW vid 13 kraftstationer med en genomsnittlig utbyggnadsgrad av 1,5 gånger medelvattenföringen. En utbyggnad till exempelvis 2,5 gånger skulle ge ett effektutskott av ca 750 000 kW. Vattenmagasinen finns redan. I en del fall måste dock nya vattendomar till. Till detta finns säkerligen goda möjligheter, eftersom olägenheterna i den redan utbyggda älven bör bli små.

En sådan utbyggnad, som här nämnts, skulle tillföra samhället betydande energiresurser till ett rimligt pris och bli av stort värde för den berörda bygden. Om- och tillbyggnaden bör kunna genomföras under en tidsrymd av tio år och därmed tillföra bygden kring älven betydande sysselsättningsmöjligheter under motsvarande tid. Härigenom skulle sysselsättningsläget i den del av Jämtland som har särskilda svårigheter väsentligt förbättras.

Indalsälvens nedre lopp strax nedströms länsgränsen till Västernorr-

lands län uppvisar en topografi, som ger goda förutsättningar för anläggande av pumpkraftverk. Bergen reser sig här brant till ca 400 m över älvens yta, och bakom bergen utbreder sig högplatåer med mindre sjöar på avståndet 2–3 km från älven och på höjdlägen av ända upp till 375 m över älven. Pumpkraftverk med denna stora fallhöjd kan få en betydande storlek, 500 000 – 1 000 000 kW, och billig nattkraft kan förvandlas till värdefull dagkraft. Det är därför angeläget att även förutsättningarna för byggande av pumpkraftverk blir föremål för utredning.

De aktuella kraftverken nedströms Storsjön har olika ägare: Krångede AB, BÅKAB, Stockholms stad och Vattenfall. Därför finns det vissa problem med att samordna intressena och åstadkomma en gemensam lösning som ger mesta möjliga energitillskott till gagn för energiförsörjningen i vårt land.

Det är därför angeläget att statsmakterna vidtar åtgärder för att få till stånd den utbyggnadsgrad som ger maximal kraftproduktion. Det är ett viktigt samhällsintresse att regeringen genom överläggningar med de berörda kraftverksproducenterna får till stånd ett utbyggnadsprogram i Indalsälven och att man även får en undersökning av förutsättningarna och möjligheterna för byggande av i första hand ett pumpkraftverk i Indalsälvens nedre del.

Näringsutskottet, som under våren 1975 behandlade motioner med yrkande om att regeringen skulle ta initiativ till omedelbara överläggningar med de berörda kraftproducenterna i Indalsälven för att få till stånd en snar utbyggnad och modernisering av berörda kraftverk i syfte att bättre tillvarata älvens energitillgångar, anslöt sig till vad civilutskottet anfört om dessa motioner och ansåg att kompletterande beslutsunderlag borde utarbetas, så att det skapas tillräcklig grund för bedömningar av behovet av statliga initiativ, och föreslog att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört, vilket även blev riksdagens beslut.

Under hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till industriministern ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för de åtgärder som vidtagits efter riksdagens beslut våren 1975 om undersökning av förutsättningarna för utbyggnad och modernisering av kraftverk i Indalsälven?

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 15 januari

1975/76:178 av herr *Björck* i Nässjö (m) till herr utrikesministern om en vitbok rörande Raoul Wallenbergs öde:

Riksdagen biföll våren 1975 utrikesutskottets hemställan i betänkande 1975:2 av den 4 mars 1975 med anledning av motioner om Raoul Wal-

Torsdagen den
15 januari 1976

*Meddelande
om frågor*

lenbergs öde. I en av motionerna krävdes att en ny vitbok skulle utges som redovisade ärendets utveckling sedan den senaste vitboken utgavs av regeringen 1965. Utskottet skrev: "Utskottet förutsätter att regeringen håller frågan ständigt aktuell och att den vid den tidpunkt som bedöms lämplig kommer att lämna en offentlig redogörelse för den utveckling som skett i ärendet efter publiceringen av den senaste vitboken."

Har några förberedelser för att utge en sådan aktuell vitbok vidtagits inom utrikesdepartementet, och när bedömer regeringen tidpunkten vara lämplig för ett offentliggörande?

1975/76:179 av herr *Ahlmark* (fp) till herr finansministern om skatten på realisationsvinster:

I ett rättssamhälle skall människor kunna veta vilka lagar som gäller. Det skall inte få komma som en kalldusch i efterhand. När lagar ändras skall ändringarna gälla framåt, inte bakåt i tiden.

Avser regeringen att föreslå en retroaktiv skärpning av skatten på realisationsvinster, t. ex. vid försäljning av egna hem?

1975/76:180 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp (m) till herr justitieministern om kostnaderna för polisbevakning vid ideellt inriktade offentliga tillställningar:

Hösten 1974 beslöt en enhällig riksdag med anledning av kulturutskottets betänkande 1974:21 att hos regeringen hemställa att regeringen överväger en sådan ändring i gällande bestämmelser att avgift för polisbevakning inte skall få utkrävas då fråga är om ideellt inriktade offentliga tillställningar.

När ämnar justitieministern vidta åtgärder i anledning av riksdagens beslut för snart 15 månader sedan?

1975/76:181 av herr *Nordin* (c) till fru statsrådet Hjelm-Wallén om förläggningen av ett skogsinstitut till Sollefteå:

Genom beslut vid 1969 års riksdag inrättades två skogsinstitut, av vilka det norra lokaliserades till Sollefteå. I avvaktan på nybyggnad av undervisningslokaler i Sollefteå skulle skogsskolans lokaler i Bispgården övergångsvis användas för skogsteknikerutbildningen.

Som bekant har någon överflyttning till Sollefteå ännu ej skett, och projekteringsarbetet ligger nere.

Statsrådet Hjelm-Wallén förklarade dock så sent som i maj 1975 att någon ändring av lokaliseringsbeslutet ej var aktuell.

Med utgångspunkt i att beslutet om en förläggning till Sollefteå ligger fast vill jag till statsrådet ställa följande frågor:

När beräknar statsrådet att arbetet med uppförande av nya lokaler i Sollefteå kan påbörjas?

Från vilken tidpunkt beräknas den aktuella utbildningen vara helt förlagd till Sollefteå?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 14.27.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 50

Torsdagen den
15 januari 1976

*Meddelande
om frågor*